

Dopolnila k podobi Milana Skrbinška

Med pripravljanjem Skrbinškove razstave (bila je januarja 1982 v Cankarjevem domu v Ljubljani) je Slovenski gledališki in filmski muzej po časopisju zaprosil za kakršnokoli še neznano gradivo ali osebno pričevanje o tem pomembnem gledališkem ustvarjalcu. Povabilu so se odzvali: prof. Anka Koblarjeva iz Ljubljane z dvema Skrbinškovima pismoma dr. F. Koblarju; Angela Sadarjeva iz Slovenj Gradca s potrdilom, da je opravila njegov dramatični tečaj v Celju leta 1919, s tremi fotografijami in izrezkom iz »Savinjskega vestnika«; Vinko Podgoršek iz Ljubljane z umetnikovimi objavami na stenčasu mariborskega gledališča v letih 1945 do 1948, ki pa jih v SGFM že imamo; prof. Gustav Grobelnik iz Celja z rokopisom Skrbinškovega članka o Petrovičevem »Vozlu« in s fotografijo z generalke (»Tajfun«) za celjsko proslavo 25-letnice njegovega umetniškega delovanja; Ivan Jerman s Skrbinškovim pismom njemu iz l. 1920; Svetozar Guček s podatki o Skrbinšku igralcu in režiserju »Lepe Vide« v izvedbi dijakov Trgovske akademije 1936 in Ivan Bach s komentarjem Skrbinškovega pisma ravnatelju zagrebške Drame Josipu Bachu iz l. 1919.

I.

Pismi Milana Skrbinška Francetu Koblarju
(v lasti Koblarjevih sorodnikov)

1. Ljubljana, 15. februarja 1935

Velemenjeni gospod profesor!

V ponedeljek začnemo s študijem Beneškega trgovca, v katerem bom kot Shylock slavil svojo petindvajsetletnico.

Vi, gospod profesor, ste ne le pri nas teatrskih ljudeh najbolj upoštevan kritik, temveč tudi, kar vsepovsodi slišim, v naši javnosti. Že od nekdanj si zelo želim brati o sebi resno analizo mojega ustvarjanja na odru. Vi, gospod profesor, ste pač za takšen esej najbolj poklicani. Mimo tega opažam od kritike do kritike, da pri svojih presojanjih naših odrskih ustvaritev pronikate pri mojih figurah vedno v bistvo tega, kar sem hotel in hočem na odru izražati.

Ker mi priznavate tudi vedno izredno kvalitetnost mojih kreacij, boste razumeli mojo željo, da napišete za širši krog v podlistku »Slovenca« takšen esej o meni kot o igralcu in režiserju ter tako obenem pripomorete k reklami ali lepše rečeno — k priporočanju obiska moje jubilejne predstave.

Mislím, da Vam to ne bo nalagalo preveč dela; saj Vam je treba le pogledati kritike o mojih važnejših vlogah tekom zadnjih sezon, ki ste jih pisali vedno zelo temeljito ter Vam bodo nudile tako dosti materiala, iz katerega morete zarisati duhovni in estetično-artistični profil mojega ustvarjalnega bistva.

Mnogo bi mi bilo tudi na tem, da poudarite in podčrtate ob tej priliki tudi moje režiserske kvalitete, o katerih ste se v svojih kritikah nekajkrat že zelo ugodno izrazili. Rad bi namreč, da bi me v gledališču kot režiserja več zaposljevali in to tudi pri vrednih stvareh!

Sicer pa vem, da boste našli Vi sami najboljšo pot in formo za članek, ki ga od Vas želim.

Prosim Vas najvdanejše, da mi ugodite čim preje, če mogoče že tekom prihodnjega tedna ter se Vam za Vašo uslugo že vnaprej zahvaljujem!

Z odličnim spoštovanjem najvdanejši Milan Skrbinšek.

2. Maribor, 15. julija 1946

Spoštovani tovariši Koblar!

Najlepša Vam hvala za Vaše pomembne in tople besede ob priliki mojega jubileja!

V velikem številu štiriinšestdesetih brzozavnih in pismenih čestitk iz vse Jugoslavije ter v vrsti pomembnih govorov ob mojem slavju mi je najdražje Vaše pismo; najdražje zato, ker je med onimi priznanji, ki niso bila samo formalnega značaja, zame najtehtnejše.

Vaše kritike so bile vedno stvarne in kulturno pomembne, ker niso bile samo izraz zgolj Vašega osebnega občutja, temveč umetniški odsevi prečiščenega esteta ter resničnega poznavalca odrske umetnosti in dramskega slovstva.

Srečen sem, ne toliko zaradi sebe, kakor v ljubezni do naše celotne gledališke kulture, da moje delo, ki sem ga vršil tekom sedemintridesetih let, zasluži po Vašem prepričanju takšno pohvalo, kakršno ste izrazili Vi. — Ta zavest, da sem po Vašem priznanju tudi jaz mnogo pripomogel k umetniški rasti našega gledališča, me osrečuje!

Toda čas je naš neizprosni gospodar, ki nas zasužnjuje, a fizični zmogljivosti so postavljene narurne meje; zato z žetvijo svojega dela ne morem in ne smem biti čisto zadovoljen.

Upam, da bodo nove razmere v naši prerajeni domovini končno vendarle odstranile tudi vse nepotrebne in kvarne osebnostne ovire, ki so plod kulturnih zločincev, ki cinično hromijo tvornost resničnih kulturnih delavcev — tako da bomo vsi, ki smo dobre volje, v okviru svoje nadarjenosti svojo voljo in moč lahko uveljavili v korist naroda še bolj, kot nam je bilo dano do danes. Vaš Milan Skrbinšek.

Opombe — 1. pismo: F. Koblar (1889—1975), ki je kot gledališki kritik Skrbinškovo delo res priznavajoče spremljal, je v vsem ustregel igralčevi prošnji, ko je 14. marca 1935 v Slovincu objavil članek »Milan Skrbinšek«: temeljito je opisal njegovo igralsvo in dodal želeni odstavek o njegovi režiji, na koncu pa omenil tudi njegovo »organizatorično in publicistično delo« ter ga imenoval »reformatorja našega gledališča«. (Članek je dr. Koblar sprejel tudi v svojo knjigo Dvajset let slovenske Drame II, 1965, str. 226—229.) — 2. pismo: Gre za jubilej, ko je 4. maja 1946 v Mariboru kot Tartuffe slavil 35-letnico umetniškega delovanja. Od omenjenih 74 čestitk jih mnogo hrani SGFM (mapa št. 2 in 3). Zadnji odstavek, ki omenja »kulture zločince«, je v zvezi z »neprijetnimi dogodki, nasprotovanji in zahrbtnostmi«, ki jih je doživljal na službenem mestu v Mariboru od 1945. do 1948. Gre za »sedem imen«, ki mu bodo »do smrti zapisane v srcu«: očitali so mu, da »Hlapca Jerneja« ni režiral in igral kot revolucionarja in ga povrh v uradnih karakteristikah zaznamovali z očitkom politično nezanesljivega človeka.

II.

Sporočilo in dokumenti Angele Sadar-Vorbach

a) Pismo — Sl. Gradec, 19. decembra 1981

Spoštovani!

V Večer z dne 16. 12. 1981 sem prebrala Vaš članek o bližnji razstavi Milana Skrbinška.

Obiskovala sem dramatični kurz, ki ga je v sezoni 1919/20 vodil v Celju Milan Skrbinšek.

Prilagam potrdilo, ki mi ga je l. 1951 izdal vodja tečaja in fotografijo tečajnikov iz l. 1919/20.

Prilagam tudi fotografijo s predstave »Tajfuna« iz l. 1935 in fotografijo Milana Skrbinška, ki mi jo je podaril ob tej priliki. Prilagam tudi članek »Savinjskega vestnika od 9. 9. 1951, kjer je omenjeno delo tov. Skrbinška v Celju.

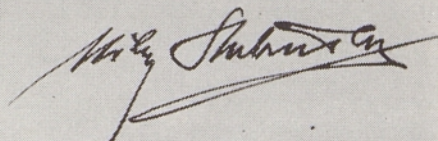
Lep pozdrav. Angela Sadarjeva.

Potrdilo.

Tov. Angeža Sadarjeva je absolvirala l. 1919 moj dramatični kurz v Celju in bila nato ena prvih igralskih moči v ansamblu celjskega gledališča pod mojim vodstvom v sezoni 1919-20. Nastopala je tudi v glavnih vlogah z odličnimi uspehi ter bi bila sedanjemu celjskemu ansamblu kot izredno nadarjena in rutinirana igralka v veliko korist.

Ljubljana, dne 15. januarja 1951.

Milan Skrbinšek,
režiser.

Skrbinškovo potrdilo igralki Sadarjevi

*Sodelujoči v Skrbinškovem celjskem jubilejnim »Tajfunu« l. 1935;
v sredini njegova mati (s klobukom)*

b) Objavljamo omenjeno potrdilo in fotografijo s predstave »Tajfuna« 1935; na hrbtni strani osebne fotografije (ki je znana in je zato ne objavljamo) je s tintnim svinčnikom zapisal: »Gospoj Sadarjevi v spominu na one idealne čase našega skupnega dela za celjsko gledališče ob svoji petindvajsetletnici Milan Skrbinšek, Ljubljana, 30. marca 1935.«

c) V kulturnem pregledu *Savinjskega vestnika* sta dva članka Branka Gombača: »Pogled v uprizoritve Schillerjeve »Marije Stuart« in nadaljevanje članka »Gledališki umetnik Milan Skrbinšek po tridesetih letih zopet v Celju«. Prvi je napisan ob Skrbinškovi režiji »Marije Stuart« jeseni 1951 v Celju in skuša podati literarno in uprizoritveno zgodovino te igre pri nas. V Celju so jo prvič igrali v jeseni 1923 v režiji Rada Železnika, ki je tudi igral Mortimerja, Marija Stuart pa je bila Sadarjeva — »dostojanstvena v ranjenem ponosu, a v svoji nesreči vdana in mirna«, kot je zapisal kritik v »Novi dobi« 2. oktobra. Igrali so še Mirnikova, Pfeifer, Rakuša in Perc, sceno pa je zasnoval (kar je bila takrat prava redkost) arhitekt Kregar. — Drugi članek govori o Skrbinškovih gledaliških prizadevanjih v Celju 1919/20, ko je bil vodja celjskega Mestnega gledališča, Omenja najprej gojenje njegove šole — Milana Košiča, Adolfa Pfeiferja, Testenovo, ki je bila pozneje članica mariborskega gledališča, Sadarjevo, Jurmana in Perca; zatem njegovo skrb za tehnično in organizacijsko plat gledališča predvsem v zvezi z inscenacijo in opremo predstav; »zato priobči v »Novi dobi« odkup ali podaritev različnih pohištenih delov, podstavkov, stolov, foteljev, oblek« (Gombač), saj se je moral, kot sam piše, »zanimati za vse, če sem hotel ustvariti solidno podlago trdnemu gledališču in mnogo časa mi je vzela ravno organizacija tehnične plati«; na koncu pa še uvedbo enotnega odrskega jezika, ko je tudi »na celjskem odru vpeljal izgovarjavo na *u* namesto na *l*, kar je bilo za Celjane novost« (Gombač).

Opombe: Angela Sadarjeva (1892, Sežana), učiteljica, igralka in ena vodilnih organizatorjev celjskega gledališkega življenja po l. 1926, med obema vojnama tudi režirala mladinske igre in igre celjskih gimnazijcev. Nastopala je od 1919 do časov po drugi vojni, ko je 1952 slavila 30-letnico odrskega delovanja. — Skrbinšek je vodil celjsko gledališče v okrnjeni sezoni 1919/20; ustanovil je dramatično šolo in jo predstavil javnosti z uprizoritvijo »Medveda« A. P. Čehova in postavil na oder sedem dramatskih del, med njimi tri Cankarjeva.

III.

Sporočilo in dokumenti Gustava Grobelnika

a) Pismo Slovenskemu gledališkemu in filmskemu muzeju — Celje, 9. januarja 1982.

Spoštovani!

Hvala lepa za vabilo na razstavo gledališke ustvarjalnosti Milana Skrbinška. S soprogo Bogdano (bivšo članico današnjega celjskega gledališča) sem otvoritvi tudi prisostvoval in si razstavo ogledal. Boljše ocene razstave in priznanja organizatorjem kot ju je na otvoritvi dal dr. Bratko Kreft, jaz ne znam izreči. Zato le še enkrat: hvala lepa za vabilo.

V spomin na proslavo 25-letnice Skrbinškovega umetniškega delovanja, ki jo je organiziralo takratno Mestno gledališče Celje (prej Dramatično društvo), pošiljam posnetek, napravljen na generalki 3. junija 1935, t. j. na predvečer same slavnostne predstave, ki je bila naslednjega dne, namreč 4. junija. Šlo je za uprizoritev drame Tajfuna (Melchior Lengyel, poslovenil Milan Skrbinšek), ki jo je režiral gimn. profesor Stane Melihar (po osvoboditvi svetnik pri sekretariatu za kulturo, umrl 1964 v Ljubljani). Milan Skrbinšek je igral naslovno vlogo (dr. Nitobe Tokeram), z njim je gostoval tudi jubilarov brat Vladimir (pisatelj Charles Renard-Beinsky). Posnetek prikazuje prizor z Japonci in igralko Héléne Laroch (Angelca Sadarjeva, tudi po osvoboditvi članica celjskega gledališča). Na sliki so od leve proti desni: Milan Skrbinšek, Stanko Perc (tudi po osvoboditvi član celjskega gledališča, umrl 1947), gimnazijec Gustav Grobelnik, prof. Janko Liška, Miloš Škerl, Janko Fili, Angelca Sadarjeva, Janko Pogačnik, za Sadarjevo stoji »Japonec« dr. Ivan Šketa. Od ostalih, ki so nastopali, bi omenil še Bogomila Gerlanca, tedaj srednješolskega učitelja v Celju, sedaj urednika MK Ljubljana, in pokojnega umetnostnega zgodovinarja dr. Frana Šijanca, tedaj profesorja v Celju. Med drugimi je slavnostni predstavi pri-

Prizor iz »Tajfuna« (opis v prispevku prof. Grobelnika)

sostvovala tudi mati Milana Skrbinška; po predstavi smo se z njo vsi sodelujoči fotografirali.

K bibliografiji Skrbinškovih spisov pa pošiljam njegov rokopis za dramaturški uvodnik k Petrovičevemu Vozlu, ki so ga igrali na Ljudskem odru v Celju 23. decembra 1954, kot to potrjuje tudi priloženi gledališki list.

V upanju, da bo poslano skromno dopolnilo dokumentacije Skrbinškove ustvarjalnosti, vas lepo pozdravljam. Gustav Grobelnik.

b) Priobčena fotografija je nastala v istem času (»Tajfun« 1935) kakor ona, ki so na nji vsi sodelujoči in jo je poslala igralka Angela Sadarjeva ter je na nji tudi Skrbinškova mati (v sredi s klobukom).

c) S črnilom napisani »dramaturški uvodnik k Petrovičevemu Vozlu« obsega dobre tri in pol strani in je datiran z dne 2. decembra 1954, Ljubljana. Priložena je Skrbinškova vizitka s sporočilom uredniku gledališkega lista celjskega Ljudskega odra prof. Gustavu Grobelniku: »Velecenjeni g. Grobelnik! Škoda, da sem dobil Vaše pismo tako pozno v roke. Upam pa, da nisem prepozen. Pošljite mi, prosim, gledališki list. S tovariškim pozdravom. »Uvodnik« je izšel brez sprememb v 3. številki gledališkega lista celjskega Ljudskega odra 23. decembra 1954.

IV.

Marca 1982 je Janez Jerman izročil muzeju tole nanj naslovljeno Skrbinškovo pismo:

Celje, 9. 6. 1920.

Cenjeni gospod Jerman!

Na Vaše pismo sem Vam bil takoj odgovoril. Teга pošljem priporočeno, da ga gotovo dobite.

Svetoval sem Vam v tem pismu, da pridete študirat v Celje. Tu je dijakom dovoljeno pri gledališču sodelovati. Tako bi se lahko preizkusili, če ste za oder ali ne. — Na noben način pa Vam ne bi svetoval pustiti študije in iti takoj h gledališču. Dopržite najprej srednješolske in če je količkaj mogoče tudi visokošolske študije, nato

šele se posvetite igralskemu poklicu. Saj ravno takšnih ljudi nam manjka na vseh koncih in krajih, ki bi bili nadarjeni, obenem pa imeli tudi široko obzorje.

Za angažma pri meni sploh ne pridete v poštev, ker Vas kot igralca čisto nič ne poznam. Razen tega je še vprašanje, če bomo sploh koga angažirali. Prosili smo komaj za podporo. Če dobimo kaj, angažiramo, če ne, pa ne.

Vrhu vsega tega je negotovo, ali ostanem v Celju ali ne. Novi intendant bi me rad angažiral v Ljubljano. Ravno pretekle dni me je obiskal intendant tržaškega gledališča, ki me tudi vabi, da prevzamem zopet vodstvo v Trstu. Ponujeno mi je tudi mesto ravnatelja osiješkega gledališča.

Kakor hitro bo odločeno, če ostanem tu ali ne, Vam sporočim, da se veste ravnati, če hočete priti v Celje v slučaju, da ostanem tu, ali drugam, če pojdem drugam.

Pozdrav!

Skrbinšek

Opombe: Ivan (Janez) Jerman (1900), igralec, režiser, organizator ljubljanskega Narodnega gledališča, po vojni tudi profesor in rektor AGRFT v Ljubljani, je bil najprej angažiran v ljubljanski Drami, kjer je prvič nastopil l. 1921. — Milan Skrbinšek je prišel v Celje spomladi 1920, takoj ustanovil dramatično šolo in v kratkem času do konca sezone (1919/20) zrežiral osem del.

V.

Zanimivo poročilo je poslal Svetozar Guček:

1. Moje srečanje s Skrbinškom kot igralcem je bilo takrat, ko sta po zamisli režiserja Osipa Šesta združili svoje moči obe gledališki hiši v Ljubljani Opera in Drama in uprizorili nekaj predstav, predvsem na prostem: Slehernika pred nunsko cerkvijo, Sen kresne noči v letnem gledališču v Tivoliju. Letnice ne vem točne, sicer pa jo imate zanesljivo zabeleženo.

2. S Skrbinškom kot režiserjem sem se srečal, ko smo ga dijaki Trgovske akademije v Ljubljani angažirali kot režiserja Cankarjeve »Lepe Vide«, odigrali pa v Drami (!) 10. XI. 1936.

Ad 1. Za »Slehernika« so potrebovali pri svatbi nekaj fantičev, ki bi odigrali paže. Tako me je Jože Močan iz Bežigrada, kjer sem stanoval in je bil le-ta moj prijatelj, skupaj s še nekaterimi (Merljak itd.) pripeljal v »Dramo«. Garderobe t. j. preoblačenje v kostume smo imeli v »Drami«, nune so dale ljubeznivo na razpolago cerkev, v kateri se je odigrala zadnja scena, pa tudi sicer so bili hodniki na razpolago za pristop na oder, ki je bil pred glavnim vhodom (takrat še ni bilo stopnic, ki so danes), na strehi Novakove hiše (manufakture) pa je pogledal skozi streho Murgelj in klical Slehernika kot njegova vest.

Skrbinška se posebno spominjam v njegovem kostumu, ki je bil zlat, trebuh so mu povečali in naredili z blazino, sicer pa je naravnost grozljivo grmel s svojim glasom. Ko so ga prinesli v zaboju na oder, ga je odprl in se rogal Sleherniku.

Za njegovo vlogo v Snu kresne noči ne vem, spominjam pa se dobro, da smo tudi imeli garderobo v Drami in so nas z avtobusom prepeljali v Tivoli in smo imeli ozadje odra okoli desne strani Tivolskega gradu in po poteh proti ribniku. Dobro se spominjam Pečka, ki je igral zaljubljenca in si z mečem prebadal na pas privezано srce, iz katerega se je usipalo žaganje. Slavčeva (baletka) je bila ena od vil in se je morala povzpeti na vrbo ali neko drevo, mi otroci, skoro isti kot pri »Sleherniku«, pa smo bili palčki in smo se potikali po grmovju s svetilkami, v katerih so gorele baterije.

Osip Šest je angažiral za nastop tudi naraščajnike ljubljanskega Sokola Narodni dom, ki so igrali v nekakšnem sprevodu vajakov ali atletov.

V tisto obdobje spada še uprizoritev »Gorenjskega slavčka« na prostem pred »Švicarijo«. Operna pevca Zupan in Peček sta se preganjala po balkonih »Švicarije«. Poštnege sla, ki je prijahal na konju (tega je posodila topniška vojašnica z Dunajske ceste), je igral dr. Bratko Kreft (kasneje sem si to razlagal, da je bil pač večš jahanja, ker je doma s področja konjereje), imel je napoleonsko kapo in je bil zelo imeniten.

V torek, dne 10. novembra 1936

Izveš

V proslavo 60 letnice rojstva Ivana Cankarja

Uprizori v dramskem gledališču 61. podružnica F. S. na drž. trgovski akademiji ods. U. D. T. A.

LEPA VIDA

Drama v treh dejanjih. — Spisal Ivan Cankar.

Lepa Vida
Njena mati
Poljanec, b. član študent
Mrva, zapit pisar
Dioniz, petnajstleten študent
Dunjan, star delavec

Dollnar, mlad posestnik
Milena
Zdravnik
Dvoje studentov
Svajlo

Režiser: Milan Skrbinšek

Kraj in čas dejanja: I. in III. dejanje: Na Poljančevem domu. — II. dejanje: Pri Dollnarjevih. — Čas sedanjost.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začetek ob 20.

Konec pred 23.

Parter: Sedeli I. vrste	Din 28—	Lože v parterju (4 osebe) Din 100—	Balkoni: Sedeli I. vrste	Din 20—
II. III. vrste	26—	— v I. redu (4 osebe)	— II.	18—
IV. V.	24—	— balkonski (4 osebe)	Galerije:	14—
VII. IX.	22—	I sedeli loži: sedeli v parterju	— I.	12—
X. XI.	20—	— v redu	— II.	10—
XII. XIII.	18—	balkonski	Galerijska stojala	2—
			Dijaki stojala	5—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni v opernem gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Čisti dobiček je namenjen ekurzivskemu fondu.

Predstava je bila zelo imenitna, posebno ker jo je obiskala kraljica Marija, ki pa je zamudila začetek in so zato ob njenem prihodu z aplavzom celo prekinili predstavo. Sedela je v prvi vrsti in otroci, ki smo se igrali ob mlaju, smo radovedno in postrani škilili tja, da bi jo videli.

Še en spomin na opero. Režiser Delak je režiral »Hlapca Jerneja«, ki ga je pel Primožič, mladega gospodarja Marčec. Spet smo nastopili kot otroci in se kamenjem obmetavali Jerneja.

Ad 2. Trgovska akademija v Ljubljani je imela v 4. letniku za vsakoletno zaključno ekurzijo poseben fond, s katerim je delno financirala ta izlet. Dijaki t. j. kandidati za maturo so ta fond zbrali in vodili sami na ta način, da so vsako leto organizirali miklavževanje. Kostume je za velike denarje posodil neki dramski igralec, ekipa je potem obiskala otroke bogatih Ljubljčanov, večinoma trgovcev, ki so se za to oddolžili z malo večjimi zneski, kot bi bila normalna cena, in denar je bil zbran.

Na Trg. akademijo sem začel hoditi l. 1934 in jo končal 1938, razrednik je bil prof. dr. Anton Krošel, ki je poučeval nemščino in gospodarsko zgodovino. Bil nam je odličen mentor in je mislil na denar za ekurzije že pred maturitetnim letom. Široko razgledan kot je bil, nam je svetoval, naj bi uprizorili neko igro že pred 4. letnikom, ko smo imeli pravico na »miklavževanje« in ne bi tako v istem letu skakali v »zelje« takratnemu 4. letniku. Svetoval nam je »Lepo Vido« Ivana Cankarja in kot režiserja Milana Skrbinška, za uprizoritev pa kar ljubljansko Dramo.

Bili smo popolnoma nevajeni igralske večine ali umetnosti, tudi vseh vlog ne bi mogli zasesti izključno učenci enega razreda, čeprav je bil »mešan«, t. j. dekleta in fantje. Angažirali smo zato iz nižjega letnika Petra Debeveca in kot zunanjega Marjana Vodopivca (kasnejšega skladatelja in urednika Radia Ljubljana).

Ker se je hitro bližal termin predstave (sezona!), nismo dobili pravočasno dovoljenja direktorja (dr. Karel Pirjevec), ki je bil sicer zelo razumeven in naklonjen mladini, sicer pa zelo skeptičen in črnogled, kako bomo to izvedli mi, diletanti in to celo

v Drami (!) in blamirali ustanovo, da bi imeli vaje v šoli. Zato smo imeli prve vaje v bližnji gostilni »Lovec« v eni zadnjih, bolj mirnih sob.

Predhodno je bila še posebna delegacija, v kateri sem bil tudi jaz, pri dr. Izidorju Cankarju zaradi dovoljenja uprizaritve in tantiem, ki se jim je odpovedal.

Skrbinšek nas je začel uvajati v igro; najprej smo čitali in potem smo se preselili z vajami v učilnico Trgovske akademije. Jaz sem igral Dioniza in sem bil posebno nespreten takrat, ko bi moral prijeti za roko Lepo Vido. Takrat je bilo Skrbinšku dovolj in prav glasno je zavpil name: »Tak ne držite njene roke kakor svinjski parkelj!«

Za predstavo smo dali tiskati program, vendar nismo navedli imen igralcev. Naj jih navedem sedaj po spominu:

Lepa Vida	Vida Vodopivec (Marjanova sestra)
Njena mati	Elza Koželj, doma iz Zagorja
Poljanec, bolan študent	Marjan Volta
Mrva, zapit pisar	Marjan Vodopivec
Dioniz, petnajstletni študent	Svetozar Guček
Damjan, star delavec	Štefan Gruber
Dolinar mlad posestnik	Peter Debevc
Milena	Ljerka Lavrenčič (nečakinja dr. Žerjava)
Zdravnik	Franjo Žagar

Kakor je razvidno iz programa, je bila predstava v proslavo 60-letnice rojstva Ivana Cankarja.

Da bi bila dvorana čim bolj zasedena, smo prevzeli tudi prodajo oz. predprodajo kar dijaki sami in smo obiskali po predhodnem načrtu bolj imovite Ljubljčanec in predvsem trgovce, od katerih smo pričakovali, da bodo primaknili še kakšen dinar več, kot je bila cena vstopnic. Dobro se spominjam, da sem bil popolnoma obupan, ko me je zlatar Černe s ciničnimi opombami zavrnil. Nasprotno pa je bil izredno prijazen in naklonjen trgovec Pavle Magdič (ustreljen 13. 10. 1942 kot talec za Marka Natlačena), ki je kupil kar celo ložo, plačal s srebrniki takratnega denarja in primaknil še nekaj za fond in me osebno priporočil še pri nekaterih trgovcih.

Hiša je bila razprodana, predstava pa uspela. Le majhen incident smo imeli za odrom, za katerega pa jaz nisem vedel, ker sem bil takrat na sceni. Detektiv v civilu je prišel za oder in ukazal, da morajo svatje takoj sneti iz gumbnic rdeče nageljne, sicer bo prekinil predstavo. Kaj hočemo, pač Cankar in mladina ter »rdeča nevarnost«. Ta dogodek je zelo neljubo vplival tik pred nastopom na igralce in posebej svate, ki se jih je to neposredno tikalo, vendar je predstava le stekla nemoteno do konca.

Skrbinšek nam je kar zaupal, verjetno je bil prepričan v uspeh že na vajah, ki smo jih zelo disciplinirano obiskovali in ni nikoli nihče manjkal. Če se ne motim, smo mu izplačali Din 600.— honorarja. Zadovoljen je bil izredno naš razrednik, pa tudi ravnatelj se je pomiril in zadovoljno brundal v dolgo košato brado.

Prilagam Vam fotokopije programa in kritik, ki so izšle po predstavi v ljubljanskih časopisih »Jutro«, »Slovenec« in »Slovenski narod« ter »Slovenski dom«, torej v vseh štirih ljubljanskih dnevnikih.

Če Vam bodo ti podatki in opis koristili, mi bo v zadovoljstvo, še bolj pa naj to prispeva k razjasnjenju odnosa do gledališke umetnosti in Cankarja dijakov Trgovske akademije, kar je kar malce nenavadno glede na stroko in smer izobraževanja, kateri so se sicer poklicno posvetili.

Prejmite izraze mojega odličnega spoštovanja,

Svetozar Guček

Opomba: Svetozar Guček (1919) je služboval v Litostruju, Intercomercu in Avto-comercu, bil v predstavnštvu Forda itd., ves čas pa je tudi mnogo pisal — zanimala so ga različna kulturna vprašanja, šport, etnologija, ukvarjal se je s fotografijo (v Muzeju NOB v Ljubljani sta dve njegovi imenitni fotografiji o razsulu stare jugoslovanske vojske) in imel oz. ima zanimiva potopisna predavanja s svojimi diapozitivi.

VI.

Ivan Bach o Skrbinškovem pismu ravnatelju Drame zagrebškega Hrvatskega narodnega kazališta.

Slovenski igralec in režiser Milan Skrbinšek je novembra 1916. leta gostoval v zagrebškem Hrvatskem narodnem kazalištu.¹ Bach je verjetno že takrat opazil njegovo nadarjenost, kajti ob koncu sezone 1918/1919 sta se že dogovarjala o morebitnem angažmaju v Zagrebu.

V tem času je bil Skrbinšek direktor Slovenskega gledališča v Trstu, vendar se je odločil, da ga bo zapustil.² Kar pa se je takrat sprl z vodilnima ljubljanskima gledališčnikoma Franom Govekarjem in kmalu zatem še z dramaturgom Pavlom Golio, je premišljal, da bi odšel v Zagreb.³

Ker je v Skrbinškovem pismu Bachu omenjen tudi Borštник, moram povedati, da so Borštника poklicali v Ljubljano že leta 1913. Prerodil naj bi tamkajšnje gledališče. Njegovo ráven je skušal dvigniti z dobrimi deli, kar pa se mu, žal, ni posrečilo. Uprizarjal je Strindberga, Schnitzlerja in druga »literarna« dela, vendar je bilo gledališče tako neobiskano, da se je moral zaradi finančnega poloma, ki je grozil gledališču, prav kmalu vrniti h Govekarjevimi dramatičnim, ki so ugajale širokemu krogu gledalcev. Prav nasprotno je občutil Ivan Cankar. Z napadi na Govekarja, predvsem 1907. leta s knjigo »Krpanova kobila«, je dosegel, da so ga odstavili z uprave ljubljanskega gledališča.⁴ Borštnik je težko čakal, da bi se lahko vrnil v Zagreb, kajti zanj je bilo to, da se je moral 1914. leta vrniti k ljudskim igram, hud udarec.⁵

Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let je bil Borštnik mnogo obetajoč slovenski gledališki umetnik. Po njegovi zaslugi se je leta 1892 z Jurčičevo »Veroniko Deseniško« uspešno odprlo novo Slovensko narodno gledališče. Razmere pa so bile tudi takrat takšne, da je leta 1894 prav rad sprejel Miletićevo povabilo.⁶ Z največjimi uspehi je skoraj petindvajset let deloval v Zagrebu. Ponovno si je z vsemi silami prizadeval, da bi obnovil gledališko življenje v Ljubljani, ko so se Slovenci osvobodili avstrijskih oblasti. V prvi sezoni 1918/19 je le gostoval kot Kantor v Cankarjevem »Kralju na Betajnovi« in v naslovni vlogi Hauptmannovega »Voznika Henšla«. Razpravljali so o tem, če bi mu zaupali upravo Drame pod intendantom Govekarjem, v jeseni 1919 pa so ga angažirali kot igralca.⁸

Po nekaj nastopih je 23. sept. 1919 umrl v Ljubljani.

V tem času, ko je bilo stališče Ljubljane do Borštника, ki se je odločil, da ji bo posvetil vse svoje sile, še nedoločeno, sta se pogajala Skrbinšek kot mlad tridesetletni režiser in igralec in Bach za angažma v Hrvatskem narodnem gledališču.

¹ Dušan Moravec, Slovensko gledališče Cankarjeve dobe (1892—1918). Ljubljana 1974, str. 298. (V nadaljevanju citiram to Moravčevo delo kot *Moravec I.*) Na str. 299 je Moravec zapisal, da je Skrbinškovo gostovanje v lepo urejenem zagrebškem gledališču spodbudilo v njem načrte, da bi tudi v Ljubljani obnovil dramski ansambel, ki bi uprizarjal prvovrstne predstave. Uspelo pa mu je le to, da je spomladi 1917 priredil nekaj večerov. — V »Statistiki gledališke sezone 1916/17« zagrebškega Hrvatskega narodnega gledališča sem poskušal poiskati kaj več o Skrbinškovem gostovanju, vendar pa med vrsto umetnikov, katerih imena so tam zapisana, njega nisem našel. To vprašanje bo prav gotovo pomagala rešiti zbirka gledaliških plakatov. Vendar se tega dela do sedaj še nisem lotil. Takrat je bil Skrbinšek v vojaški službi in morda je to vzrok, da v statistiki ni omenjen.

² Dušan Moravec, Slovensko gledališče od vojne do vojne (1918—1941). Ljubljana 1980, str. 140—145. (To delo citiram v nadaljevanju *Moravec II.*)

³ Moravec II, str. 121.

⁴ Moravec I, str. 289—291.

⁵ Moravec I, str. 167—171.

⁶ Moravec I, str. 292, op. 425.

⁷ Moravec I, str. 20—43. Nasproti str. 40 je Borštnikov portret iz leta 1892.

⁸ Moravec II, str. 35—36.

Preberimo torej Skrbinškovo pismo Bachu:

Velecenjeni gospod ravnatelj!

Prejel sem Vaše cenjeno pismo od 9. t. m. in brzojavko.

Predvsem moram naglašati, da ne bi rad, da bi bil moj angažma kako v zvezi z dopustom gospoda Borštnika. Mene g. B. nič ne briga. Če imate Vi ž njim in z mano račune, je to Vaša stvar.

Zame je stvar takšna: povabili ste me v angažma in jaz ga sprejemem, če se pogodemo.

In pogodila sva se takrat ustmeno tako daleč, da me angažirate in sicer kot igralca in režiserja s plačo 1500 K mesečno in belgradskim dodatkom 420 K, to je skupaj 120 K mesečno, in sicer za dobo od 1. VII. 19. do 30. VI. 20.

V tem pismu ne imenujete več določene višine gaže in čas angažmana ste reducirali na samo 10 mesecev. Če me morete angažirati šele s 1. IX. 19., pa se mora raztezati angažma do 31. VIII. 20.

Uredite prosim stvar takoj in odgovorite mi obratno, ker mi sicer ne kaže več čakati.

Z odličnim spoštovanjem

Milan Skrbinšek

Bach najbrž ni mogel ustreči vsem Skrbinškovim zahtevam, zato je ta raje sprejel ponudbo mariborskega gledališča. Prav tako kot je odšel v Maribor Hinko Nučič, čeprav se je dogovarjal z zagrebškim gledališčem.⁹

Kasneje je Skrbinšek delal tudi v Celju in se je šele pet let po vojni ponovno vrnil v Ljubljano, kjer je bil potem dolga leta igralec in režiser. Med njegovim stvaritvami izstopa v sez. 1939/40 režija »Asmodeja« Françoisa Mauriaca.

Leta 1936 so v Knjižnici Mestnega gledališča ljubljanskega kot 22. in 23. zvezek izšli Skrbinškovi spomini z naslovom »Gledališki mozaik« I in II.

Te vrstice sem napisal z željo, da bi tudi ta drobec iz Bachovega družinskega arhiva dobil pravi prostor v bogatem in zanimivem mozaiku Skrbinškovega gledališkega dela.

Ivan Bach

(mm)

Les documents inconnus sur Milan Skrbinšek

En préparant l'exposition en honneur de l'acteur et metteur en scène Milan Skrbinšek (1886—1963) qui eut lieu en janvier 1982, le Musée de théâtre et de cinéma slovènes, l'organisateur de l'exposition, demanda par annonce dans les journaux tous les documents inconnus sur ce créateur dramatique important. Anka Koblar a envoyé deux lettres de Skrbinšek à son père F. Koblar, critique de théâtre et historien, une ancienne actrice de Celje, Angela Sadar, envoya un certificat du cours d'art dramatique à Celje de 1919, Gustav Grobelnik de Celje envoya le manuscrit d'un article rédigé de Skrbinšek et une photo d'une représentation du jubilé de Skrbinšek à Celje en 1935. Professeur et ancien recteur du Conservatoire d'art dramatique de Ljubljana, Ivan Jerman, envoya une lettre de Skrbinšek adressée à lui et Svetozar Guček nous remit des données sur Skrbinšek en tant que metteur en scène d'une pièce de Cankar, Lepa Vida, interprétée par les élèves du lycée en 1936. Ivan Bach de Zagreb envoya le commentaire à une lettre de Skrbinšek adressé par celui-ci à directeur du théâtre dramatique de Zagreb, Josip Bach en 1919.

⁹ Moravec II, str. 151—153.